

Regionalny Program Operacyjny
Województwa Pomorskiego
na lata 2014-2020

Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Polska Zielona Sieć

Gdańsk - Kraków 2014

Słowiński Park Narodowy - Wielkie bagno - fot. Pbm

Celem stanowiska jest zapewnienie pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju w Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014-2020. Stanowisko wypracowane zostało w oparciu o rekomendacje wypracowane podczas warsztatów dotyczących włączenia pozarządowych organizacji ekologicznych w proces programowania funduszy UE na poziomie regionalnym. Przy opracowaniu stanowiska wykorzystano również wyniki analizy dotyczącej Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 w aspekcie zrównoważonego rozwoju oraz zawarte w analizie rekomendacje na kolejny okres. Adresatem stanowiska jest odpowiedzialny za przygotowanie RPO Urząd Marszałkowski oraz inni partnerzy zaangażowani w proces programowania - ma ono posłużyć jako punkt wyjściowy do debaty dotyczącej wykorzystania RPO w latach 2014-2020 dla rzeczywistej realizacji zrównoważonego rozwoju regionu.

Koordynowany przez Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć proces włączania organizacji ekologicznych w programowanie RPO jest realizowany we wszystkich 16 województwach w ramach projektu „Fundusze Europejskie dla zrównoważonego rozwoju - partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013” przy wsparciu Szwajcarii ze środków szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Organizacje pozarządowe, mając na uwadze trwające prace nad opracowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WP), wyrażają swoje stanowisko na temat warunków ramowych, jakie stworzone zostać powinny dla wdrażania środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w nowej perspektywie finansowej. Spełnienie warunków zarysowanych w niniejszym stanowisku zagwarantuje efektywne wykorzystanie funduszy UE na rzecz rzeczywiście zrównoważonego rozwoju województwa, powodując, że przedsięwzięcia wspierane w RPO WP będą wychodzić naprzeciw globalnym, regionalnym i lokalnym wyzwaniom środowiskowym, poprawiając jakość środowiska regionu, a tym samym jakość życia społeczeństwa. Wdrożenie opracowanych przez nas rekomendacji przyczyni się również do wzrostu transparentności i efektywności wydatkowania środków publicznych, w tym także w wymiarze środowiskowym.

Formułując nasze stanowisko bierzemy pod uwagę aktualne potrzeby i wyzwania związane z efektywnym korzystaniem z zasobów naturalnych, przeciwdziałaniem utracie różnorodności biologicznej i zmianom klimatu oraz adaptacją do tych zmian. Opieramy się na analizach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 w kluczowych środowiskowo obszarach, alokacji środków i sposobu wdrażania tego Programu, w tym w kontekście zasady zrównoważonego rozwoju. Odnosimy się również do dokumentów, które w pracach nad nowym RPO WP się pojawiły.

Stanowisko nasze ma z założenia charakter postulatów dotyczących istotnych środowiskowo kwestii, które naszym zdaniem powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie zarówno w zapisach RPO WP, jak i w przygotowywanym w dalszej kolejności Szczegółowym Opisie Priorytetów, czy też w kryteriach wyboru projektów. W tym kontekście organizacje pozarządowe stwierdzają jak poniżej.

Zagadnienia ogólne

1. Zrównoważony rozwój

RPO WP deklaruje wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju oraz wyszczególnia, w jakich aspektach poszczególnych priorytetów będzie ona uwzględniana. Jednakże przejście od deklaracji do faktycznego wdrażania tej zasady powinno uwzględniać:

- wprowadzenie dla wszystkich projektów związanych z inwestycjami infrastrukturalnymi kryterium nie degradowania środowiska i zobiektywizowanej punktowej metody rozliczenia efektu oddziaływania inwestycji na środowisko,
- wprowadzenie dla wszystkich typów projektów kryteriów formalnych (dopuszczających), związanych z efektywnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, w tym kryteriów związanych z efektywnością energetyczną,
- wprowadzenie kryteriów zrównoważonego rozwoju, kryteriów promujących rozwiązania prośrodowiskowe oraz kryteriów społecznej odpowiedzialności biznesu¹ jako kryteriów wyboru projektów we wszystkich osiach priorytetowych i działaniach.

Organizacje pozarządowe zwracają uwagę, że tylko takie kompleksowe podejście pozwoli, by środki dostępne w RPO WM w latach 2014-2020 wspierały zrównoważony rozwój województwa, poprawiając jakość środowiska i jakość życia społeczeństwa regionu.

Symptomatyczne dla deklaratywnego traktowania zasady zrównoważonego rozwoju jest pominięcie w RPO WP mechanizmu RLKS, który został uznany przez Komisję Europejską za szczególnie ważny dla rozwoju regionalnego (art. 28 – 31 projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Funduszu Spójności (FS), Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR), objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych (WRS)).

RLKS, poprzez swoje cechy, tj. współpracę partnerską, lokalne finansowanie i zarządzanie, innowacyjność, podejście terytorialne i lokalne oraz całościowe przyczynia się do zrównoważonego rozwoju całego obszaru.

¹ CSR

Jednocześnie niezbędne jest, aby na poziomie uszczegółowienia do RPO WP zostały doprecyzowane kwestie zapisane w RPO WP, tj:

- uwzględnienie kwestii łagodzenia skutków i adaptacji do zmian klimatu w przedsięwzięciach realizowanych z RPO WP (wymagane uwzględnienie na poziomie kryteriów wyborów projektów),
- zachęcenie beneficjentów do stosowania zasad polityki zielonych zamówień publicznych przez IŻ RPO WP (wymagane uwzględnienie na poziomie kryteriów wyborów projektów).

Jednocześnie brak jest szerokiego uwzględnienia obu tych kwestii na poziomie wskaźników realizacji zawartych w tekście RPO WP.

2. System oceny i wyboru projektów, wdrażanie Programu

RPO WP przewiduje możliwość wyboru projektów w trybach konkurencyjnych (konkursowych), jak i niekonkurencyjnych (strategicznych i instytucjonalnych). W oparciu o analizy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013, jego kolejnych uszczegółowień i sprawozdań z wdrażania, organizacje pozarządowe wskazują na konieczność:

- **ograniczenia liczby projektów określanych w aktualnej perspektywie finansowej jako kluczowe** (wybieranych w trybie pozakonkursowym), co do ilości projektów i alokacji środków; zamrażanie znaczącej ilości środków dostępnych w Regionalnym Programie Operacyjnym na projekty tego typu powoduje ograniczenie wsparcia dla projektów wybieranych do dofinansowania w trybie konkursowym, a w sytuacji słabego zaawansowania w przygotowaniu projektów wybieranych w trybach niekonkurencyjnych – zagraża prawidłowemu wdrażaniu Programu; projekty wybierane w trybie niekonkurencyjnym muszą mieć rzeczywiste strategiczne znaczenie dla rozwoju województwa, spełniać wszystkie kryteria formalne (dostępny) i merytoryczne, w tym – jak napisano wcześniej - kryteria zrównoważonego rozwoju, promujące rozwiązania prośrodowiskowe oraz społeczną odpowiedzialność biznesu; ostateczna lista projektów (po przeprowadzeniu konsultacji społecznych, w których upublicznia się również oceny oddziaływania na środowisko poszczególnych przedsięwzięć) wskazanych do wsparcia ze środków EFRR i EFS w perspektywie 2014-2020, w trybie strategicznym lub instytucjonalnym², powinna być znana nie później niż rok po przyjęciu RPO WP,
- **stosowania oceny wniosków w oparciu o merytoryczne kryteria**, przy jednoczesnym dostosowaniu zestawu kryteriów do celów poszczególnych działań i stosownych **wyzwań środowiskowych**³ oraz wyeliminowaniu kryteriów nakładających się⁴ oraz niepozwalających na ocenę zobiektywizowaną,
- **wprowadzenia mechanizmu weryfikacji informacji** podawanych przez beneficjenta na potrzeby oceny wniosków o dofinansowanie.

Wydmy w Słowińskim Parku Narodowym - fot. Hwat

² wyjątkiem mogą być projekty w ramach pomocy technicznej

³ patrz: postulaty dotyczące kryteriów w części stanowiska dotyczące zagadnień ogólnych: „zrównoważony rozwój”

⁴ redundantnych - powtarzających tę samą informację w różny sposób (tą wadą metodyczną obarczona jest duża część zestawów kryteriów stosowanych w konkursach w aktualnej perspektywie finansowej)

Należy stworzyć i wdrożyć mechanizm równomiernego i zgodnego z założeniami wydatkowania środków (ilość konkursów, czas od złożenia wniosku do podpisania umowy itp.) dla wszystkich działań we wszystkich osiach priorytetowych. Rzetelne, zobiektywizowane i otwarte na zewnętrznych uczestników (eksperti, partnerzy społeczni itp.) przeanalizowanie przyczyny zbyt wolnego wdrażania lub braku wdrażania projektów/działań w kontekście poszczególnych osi priorytetowych czy kategorii interwencji funduszy UE musi być podstawą do instytucjonalnych działań interwencyjnych, w tym m.in. do zmiany kryteriów wyboru projektów lub/i katalogu beneficjentów, zasad dofinansowania i kwalifikowalności wydatków, dodatkowej promocji konkursów, szkoleń dla beneficjentów. Rezygnacja z określonego typu projektów, czy zmiany w zaplanowanych alokacjach wsparcia funduszy UE, powinny być traktowane jako wyjście awaryjne.

3. Monitorowanie i ewaluacja, system wskaźników oraz zmiany w RPO WP i dokumentach mu towarzyszących

Tekst RPO WP deklaruje, iż „partnerzy, w tym partnerzy społeczno-gospodarczy oraz organizacje pozarządowe, zostaną aktywnie włączeni w proces wdrażania, monitorowania i ewaluacji RPO WP m.in. poprzez udział w pracach Komitetu Monitorującego RPO WP.”

Należy więc umożliwić społeczeństwu uczestnictwo w monitorowaniu i ewaluacji procesu wdrażania RPO WP – poprzez przejrzyste i systematyczne publikowanie na stronach internetowych wszystkich⁵ informacji dotyczących m.in. kolejnych wersji uszczegółowień Programu, ogłaszanych konkursów, kryteriów oceny projektów (i zmian w kryteriach wraz z uzasadnieniem), listy beneficjentów wyłonionych w poszczególnych konkursach wraz z krótkim opisem projektów otrzymujących wsparcie, zmian w alokacjach. Organizacje pozarządowe stoją na stanowisku, iż wszystkie informacje przekazywane Komitetowi Monitorującemu RPO WP (KM) powinny być publicznie dostępne, a proces monitorowania i ewaluacji realnie otwarty na głos społeczeństwa. Rola partnerów społecznych i innych członków KM powinna być również wzmocniona w ramach pomocy technicznej poprzez niezbędne wsparcie organizacyjne (koszty delegacji na posiedzenia KM) i merytoryczne (koszty zasięgnięcia opinii u ekspertów zewnętrznych).

Należy wprowadzić mechanizm weryfikowania informacji podawanych przez beneficjenta na potrzeby oceny wdrażania Programu (zwłaszcza przy określaniu wskaźników efektu). Jak napisano wcześniej, wskaźniki efektu muszą mierzyć zrównoważony rozwój województwa stymulowany wsparciem ze środków EFRR i EFS oraz ściśle wiązać się z celami Regionalnego Programu Operacyjnego. Rezygnacja z założonych w RPO WP wskaźników, czy zmiany ich wartości docelowych w zależności od zaawansowania wdrażania poszczególnych działań i osi jest, zdaniem organizacji pozarządowych, nieuzasadniona – podważa bowiem ideę Programu, jako przemyślanej całości.

Należy wprowadzić mechanizm „konsultacji środowiskowych” z udziałem organizacji ekologicznych oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę przyrody – przy zapewnieniu odpowiedniej informacji zwrotnej dla uczestniczących w konsultacjach partnerów.

Pragniemy w tym miejscu podkreślić, iż RPO WP i dokumenty mu towarzyszące (na lata 2014-2020) nie mogą podlegać tak częstym zmianom, jak w aktualnej perspektywie finansowej – nie tylko w zakresie wskaźników – zagraża to bowiem ich spójności, przejrzystości i poprawności, ale przede wszystkim działa na szkodę beneficjentów i realizacji celów Programu.

Niezależnie od powyższego, uważamy jednak, iż każdorazowo zmianom w Programie towarzyszyć musi co najmniej analiza skutków społecznych i środowiskowych, a zmianom podejmowanym w wyniku przeglądu śródkresowego – strategiczna ocena oddziaływania na środowisko. Zmiany te powinny być również szeroko konsultowane.

Wybrane obszary tematyczne

1. Efektywność energetyczna i OZE

Organizacje pozarządowe z nadzieją przyjmują zmiany zapisów w RPO WP w zakresie efektywności energetycznej i OZE oraz celów szczegółowych Programu w tym obszarze w stosunku do Regionalnego Programu Operacyjnego województwa na lata 2007-2013. Jednakże, aby wdrożenie założeń co do efektywności energetycznej oraz OZE mogło być skuteczne, postulujemy o:

- **uwzględnienie kwestii efektywności energetycznej i OZE** we wszystkich osiach priorytetowych RPO WP, również tych związanych z zatrudnieniem, poprzez położenie szczególnego nacisku na tworzenie zielonych miejsc pracy, związanych z wytwarzaniem, obsługą i serwisowaniem urządzeń i systemów do produkcji energii z OZE,
- **głębokiej modernizacji energetycznej budynków** i modernizacji etapowej, prowadzącej do głębokiej modernizacji energetycznej obejmującej również wykorzystanie OZE, zarówno do wytwarzania energii elektrycznej, ogrzewania, jak i do chłodzenia; apelujemy, aby kryteria wyboru projektów dawały pierwszeństwo projektom zakładającym jak największą oszczędność energii,

⁵ bez usuwania informacji archiwalnych umożliwiających śledzenie zmian

- **wprowadzania systemów zarządzania energią** (w tym *smart metering*⁶), które naszym zdaniem wpływają nie tylko na optymalizację kosztów, ale na oszczędzanie energii przez użytkowników, a tym samym są elementem przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, przynoszącą wymierne efekty ekologiczne,
- dla projektów z zakresu modernizacji energetycznej koszty kwalifikowane powinny obejmować także **informację/edukację** skierowaną do użytkowników i osób odwiedzających budynki,
- dla projektów z zakresu OZE należy preferencyjnie traktować projekty wykorzystujące biomasę pochodzącą z czynnej ochrony przyrody,

Uważamy również, iż należy adekwatnie do założonych celów szczegółowych dostosować wskaźniki realizacji celów:

- ustalić zmniejszenie średniego zapotrzebowania na energię o minimum 30% w obiektach w wyniku realizacji projektów modernizacyjnych,
- badać liczbę gospodarstw domowych, w których zastosowano rozwiązania zwiększające efektywność energetyczną prowadzącą do oszczędności energii wynoszącej co najmniej 30%.

Postulujemy, by inwestycje w OZE, niezależnie od źródła energii odnawialnej, miały charakter rozproszony⁷ lub zakres lokalny. Promowane winny być ponadto projekty łączące inwestycje w OZE z tworzeniem struktur współpracy lokalnej – lokalnych sieci użytkowników, spółdzielni, klastrow oraz projekty opierające się na lokalnej/regionalnej produkcji i/lub serwisie urządzeń. Konieczne jest uwzględnienie możliwości realizacji zintegrowanych projektów rozwoju regionalnego/lokalnego, zawierających element inwestycji w OZE.

2. Ochrona różnorodności biologicznej

W RPO WP uwzględniono priorytet 6.4 *Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę*, zaś zadeklarowany planowany zakres wsparcia ma być skierowany na czynną ochronę przyrody, w szczególności w obrębie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody. Jednakże wskaźniki zarówno rezultatu, jak i produktu odnoszą się jedynie do powierzchni terenów zielonych w miastach, liczby ustanowionych planów ochrony parków krajobrazowych oraz długości utworzonych szlaków turystycznych – żaden z nich nie odnosi się bezpośrednio do celów wymienionych w tytule priorytetu. Oznacza to ryzyko, iż mimo deklarowanej możliwości wsparcia projektów realnie przywracających różnorodność biologiczną, projekty, które nie będą realizować tego celu, ale będą przyczyniać się do realizacji wskaźników, będą faworyzowane w postępowaniach konkursowych.

Park Narodowy Bory Tucholskie, jezioro Wielkie Gacno - fot. Przykuta

⁶ wprowadzonego z poszanowaniem praw obywatelskich

⁷ rozproszenie to powinno być „kontrolowane” konkretnymi kryteriami wdrażania i wskaźnikami ewaluacyjnymi jak np. udział sumy mocy z takich źródeł w ogólnej sumie mocy ze wszystkich źródeł istniejących

3. Gospodarka wodno-ściekowa

W kryteriach wyboru projektów warto przyznać dodatkowe punkty projektom realizowanym na szczególnie wrażliwych środowiskowo obszarach, takich jak obszary *Natura 2000*. Uruchomić należy także dofinansowanie budowy oczyszczalni przydomowych (np. poprzez projekty składane przez gminy).

4. Gospodarka odpadami

W tym temacie kluczowa jest rola edukacji ekologicznej – bez kształtowania odpowiednich nawyków społecznych nie ma szans na zmniejszenie ilości powstających odpadów czy znaczące podniesienie poziomu recyklingu.

Główne cele interwencji realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.1 (*Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.*) są zgodne z hierarchią postępowania z odpadami w UE, tj.: zapobieganie powstawaniu odpadów, przygotowanie do ponownego ich użycia oraz intensyfikacja odzysku odpadów, a tym samym ograniczenie ich ilości na składowiskach. Brak jest jednak odzwierciedlenia tych celów we wskaźnikach Programu. Sam wskaźnik „udział masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.” nie pokazuje w jaki sposób i czy w ogóle zapobiegano powstawaniu odpadów, czy zapewniono odpowiednie poziomy odzysku i recyklingu.

W ramach interwencji nie przewidziano działań służących zapobieganiu powstawaniu odpadów, które zgodnie z zaleceniami KE powinny być traktowane priorytetowo. W tym zakresie wskazane jest m.in. wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych.

Promowane powinny być rozwiązania ekoinnowacyjne, takie jak na przykład: innowacyjne wykorzystanie odpadów poprodukcyjnych, zamykanie obiegów wody, opracowanie nowych opakowań biodegradowalnych, zmniejszające objętość opakowań wymagających kosztowych technik utylizacji, instalacje do przetwarzania gruzu budowlanego, do przetwarzania odpadów z biomasy, systemowe wykorzystanie odpadów na cele energetyczne, w tym biogaz. Wskazana jest także budowa nowych punktów gromadzenia odpadów wielkogabarytowych i problemowych.

Wybór projektów powinien być maksymalnie efektywny, precyzyjny, to znaczy gwarantujący maksymalną ilość odpadów poddanych recyklingowi. W kryteriach wyboru projektów powinna znaleźć się ocena uwzględniająca cykl życia produktu. Założyć należy także efekt edukacyjny i promocyjny. Niezbędne jest prowadzenie kampanii edukacyjnych, skierowanych zarówno do społeczeństwa, mających na celu zmianę nawyków/postaw, jak również do urzędników, np. wprowadzanie ekologicznych rozwiązań w urzędach, wykorzystujących materiały z recyklingu, np. papier makulaturowy. Celowym jest promowanie świadomych postaw konsumenckich oraz technologii niskoodpadowych i bezodpadowych.

5. Zrównoważony transport (miejski, kolejowy, rowerowy)

W kwestii transportu potrzebna jest refleksja strategiczna na temat potrzeby zmiany paradygmatu - odejścia od planowania transportu zorientowanego na ruch pojazdów i wprowadzenie planowania koncentrującego się na planowaniu skupionym na zaspokajaniu potrzeb codziennej mobilności ludzi. Istnieje potrzeba podjęcia wysiłku analizy obecnego sposobu zaspokajania potrzeb parkingowych oraz wprowadzenia systemu zarządzania popytem na parkowanie, zwłaszcza w obszarach śródmiejskich, dobrze skomunikowanych transportem publicznym. Chodzi głównie o zadbanie o poprawę dostępu pieszych do przystanków komunikacji publicznej przez m.in., likwidację tuneli i innych przestrzennych barier dostępu niezmotoryzowanych do niskopodłogowego taboru komunikacji miejskiej i lokalnych kolei (nie tylko przy pomocy psujących się i kosztownych w eksploatacji wind).

W ramach inwestycji drogowych należy podkreślić, już na etapie kryteriów oceny projektów, konieczność przestrzegania wymogów ochrony zwierząt, np. ochrony płazów, budowy „przejeżdź dla zwierząt” w miejscu przecięcia dróg z korytarzem ekologicznym, opracowania systemu wykrywania i monitoringu w których miejscach system dróg koliduje z siecią korytarzy ekologicznych, wprowadzenia konieczności wykonania wstępnych analiz dotyczących faktycznej potrzeby remontu drogi. Natomiast zdecydowanie bardziej należy spriorytetyzować transport zbiorowy, zwłaszcza kolejowy, który powinien mieć pierwszeństwo przed transportem samochodowym (rozbudowa sieci drogowej, poszerzanie dróg).

Na terenie województwa pomorskiego istnieją liczne zadrzewienia przydrożne, często utworzone przez stare drzewa, o dużej wartości przyrodniczej, kulturowej i krajobrazowej. Są siedliskiem wielu gatunków chronionych oraz korytarzami ekologicznymi dla licznych gatunków zwierząt, grzybów, roślin, w tym chronionym prawem krajowym i europejskim, np. pachnicy. Służą one jako zielona infrastruktura dostarczająca licznych usług ekosystemowych. Inwestycje drogowe i inne wykonywane w pasach drogowych (np. światłowody, kanalizacje) są zagrożeniem dla drzew rosnących w pasie drogowym lub w jego pobliżu.

Proponuje się wprowadzenie kryterium strategicznego, dodatkowo punktowanego przy ocenie projektu - założenie alei i jej pielęgnacja co najmniej w okresie 10 lat, w przypadku nowobudowanych ciągów komunikacyjnych oraz istniejących dróg, przy których

nie występują aleje. Kryterium dostępu powinno być zawarcie w projekcie opisu wpływu inwestycji na zadrzewienia przydrożne. W przypadku inwestycji, w których istnieje konieczność wycinki drzew przydrożnych, należy zaplanować odtwarzanie alei. Inwestycje powinny uwzględniać monitoring i pielęgnację nowych nasadzeń.

Zapisy RPO WP dotyczące transportu powinny obejmować także budowę parkingów rowerowych w bliskim sąsiedztwie stacji kolejowych w celu stworzenia alternatywy dla transportu samochodowego, rozbudowę ścieżek rowerowych, szczególnie w kierunkach atrakcyjnych turystycznie, tworzenie zintegrowanego systemu rowerowego transportu miejskiego poprzez zdecydowane dofinansowanie rozbudowy punktów wypożyczania rowerów i tworzenia bezobsługowej sieci rowerów publicznych, w tym rowerów wspomaganych elektrycznie, skomunikowanie szlaków, itp. Uważamy, że alokacja przeznaczona na rozwój transportu kolejowego powinna być równie wysoka, jak ta przeznaczona na rozwój transportu drogowego. Aby w jak największym stopniu wykorzystać zaplanowaną alokację konieczne jest zwiększenie wsparcia na przygotowanie dużych projektów w zakresie rozwoju transportu publicznego.

Promowane powinny być inwestycje w infrastrukturę i tabor „czyste” komunikacji publicznej w miastach, niezbędną infrastrukturę dla pojazdów ekologicznych, wprowadzanie niskoemisyjnych paliw i technologii w transporcie publicznym i służbach miejskich, pojazdy o napędzie elektrycznym, rozwijanie transportu intermodalnego poprzez centra przesiadkowe, parkingi „Parkuj&Jedź” i parkingi rowerowe, (typu Bike and Rail) , finansowane z opłat za parkowanie samochodów w pobliżu stacji i przystanków kolejowych oraz rozwiązania promujące transport wspólny – carpooling, darmowe miejsca parkingowe, ograniczanie i uspokajanie ruchu samochodowego w centrach miast, opracowanie nowoczesnych systemów i metod oceny natężenia ruchu drogowego.

Zaplanowane w RPO WP działania związane z rozwojem tras rowerowych powinny zostać uszczegółowione wraz określeniem odpowiednich wskaźników (w obecnej wersji brak jakichkolwiek wskaźników dotyczących rozbudowy infrastruktury rowerowej i pieszej). Rozwój infrastruktury rowerowej powinien zostać uwzględniony w osi priorytetowej 7 i dotyczyć zarówno miast jak i terenów poza ośrodkami miejskimi. Wszystkie inwestycje drogowe, budowa lub modernizacja powinny być powiązane z tworzeniem obszarów zredukowanego lub uspokojonego ruchu, a także wydzieleniem bezpiecznych skrzyżowań i ciągów ruchu rowerowego

Park Narodowy Bory Tucholskie, wydma (pas przeciwpożarowy) - fot. Przykuta

wzdłuż wszystkich, stosunkowo rzadkich ciągów tranzytowego ruchu kołowego. W ramach działań związanych z wymianą i modernizacją taboru należy uwzględnić możliwość przystosowania do poziomego przewozu rowerów. Ponadto w ramach działań związanych z rewitalizacją miast w osi priorytetowej 6 również powinny zostać zaplanowane środki na rozwój i promocję transportu rowerowego i pieszego.

W ramach inwestycji drogowych należy podkreślić, już na etapie kryteriów oceny projektów, konieczność przestrzegania wymogów co najmniej nie pogarszania warunków ruchu pieszego oraz ochrony zwierząt.

6. Edukacja ekologiczna

Edukacja ekologiczna powinna stanowić jeden z ważnych elementów RPO WP. Pomoże to zwiększyć efekty ekologiczne przedsięwzięć prowadzonych w ramach osi priorytetowych oraz wypełnić horyzontalną zasadę zrównoważonego rozwoju. W projekcie słusznie wskazano, że „niedostateczny stan świadomości ekologicznej mieszkańców skutkuje ograniczoną możliwością zapobiegania powstawaniu odpadów”, ale przecież nie tylko w tym zakresie. Zaplanowane powinny zostać środki umożliwiające podjęcie działań zwiększających świadomość ekologiczną mieszkańców Pomorza w zakresie: praktycznej wiedzy o zrównoważonym rozwoju, zmian klimatu, utraty bioróżnorodności, ochrony przyrody, w tym sieci *Natura 2000*, odnawialnych źródeł energii, gospodarki odpadowej i transportu – ukierunkowane na zmianę postaw, efektywne wykorzystanie zasobów. Bez podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców Pomorza, którzy będą odbiorcami wdrażanych w ramach Programu ekologicznych rozwiązań, zagrożone może być osiągnięcie niektórych wskaźników zaplanowanych w ramach RPO WP. Przykładowo, aby osiągnąć cele związane ze zwiększeniem efektywności energetycznej oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii w sektorze mieszkaniowym oraz zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń i gazów cieplarnianych pochodzących z indywidualnego ogrzewania domów, niezbędna jest edukacja mieszkańców w tym zakresie. Podobnie w przypadku osiągnięcia wymaganych dyrektywami unijnymi poziomów recyklingu i odzysku odpadów, korzystania z ekologicznych rozwiązań w zakresie transportu, czy środowiskowego gospodarowania wodą.

Sopot, plaża - fot. Joymaster

7. Organizacje pozarządowe i społeczeństwo obywatelskie jako beneficjenci Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Organizacje pozarządowe powinny być traktowane jako równoprawny beneficjent funduszy europejskich w ramach RPO WO 2014-2020. NGO posiadają unikalną wiedzę i doświadczenie w obszarach takich jak ochrona przyrody czy edukacja ekologiczna. Niestety, niedostateczna możliwość finansowania kosztów zarządzania projektami często jest barierą uniemożliwiającą aplikowanie o środki. Nie należy zapominać, że mimo zaangażowania wolontariuszy i braku nastawienia na zysk, organizacje pozarządowe ponoszą pełną gamę kosztów administracyjnych związanych z realizacją projektów europejskich, począwszy od tak podstawowych jak koszty księgowości czy wynajmu biura.

Spośród kluczowych rozwiązań o charakterze finansowym dla organizacji pozarządowych jako beneficjentów środków europejskich, które powinny zostać wprowadzone w ramach RPO WP 2014-2020 należy wymienić:

- umożliwienie prefinansowania (zaliczkowania) projektów,
- zapewnienie systemowego (niemal automatycznego) dofinansowania wkładu własnego ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- dopuszczanie większej różnorodności źródeł i form zapewnienia wkładu własnego do projektów,
- unikanie poddawania organizacji pozarządowych bardziej rygorystycznym wymogom formalnym niż tym, które dotyczą pozostałych beneficjentów Programu (np. konieczność przedstawiania różnego typu zaświadczeń),
- zapewnienie bezpłatnego i łatwo dostępnego doradztwa w przygotowaniu i rozliczaniu projektów, w tym umożliwienie wstępnej konsultacji przygotowujących wniosków o płatność,
- szybsze rozliczanie projektów, co pozwoli uniknąć trudności z utrzymaniem płynności finansowej przez organizacje pozarządowe.

Nabory wniosków powinny być każdorazowo poprzedzone szkoleniami dla beneficjentów zapewnianymi przez właściwe instytucje. Szkolenia powinny objąć przygotowanie, realizację i rozliczanie projektów. Istotną kwestią jest ponadto zapewnienie jawności i obiektywności procedur konkursowych, w tym publikację wyników oceny formalnej i merytorycznej wraz ze szczegółową punktacją. Uwagi ekspertów ze wszystkich etapów oceny: formalnej, merytorycznej I i II stopnia powinny być przekazywane beneficjentom. Wymogi przejrzystości muszą dotyczyć w równym stopniu naboru ekspertów oceniających wnioski o dofinansowanie – procedura naboru powinna być otwarta i oparta o jasne kryteria.

Podsumowując, prace nad kształtem RPO WP powinny prowadzić do tego, by na wszystkich poziomach wdrażania Programu traktować horyzontalnie, w dostrzegalnym wymiarze, zasadę zrównoważonego rozwoju. Muszą adekwatnie adresować efektywne korzystanie z zasobów naturalnych, dążenie do gospodarki niskoemisyjnej (przeciwdziałanie zmianom klimatu), adaptację do zmian klimatu i ochronę różnorodności biologicznej. Organizacje pozarządowe apelują również, by tworzeniu i realizacji RPO WP towarzyszyło wdrażanie zasady partnerstwa.

Lista organizacji sygnatariuszy stanowiska:

1. Jerzy Wojtkowiak, Ewa Podlesińska, członkowie zarządu, Polski Klub Ekologiczny okręg Wschodnio-Pomorski, ul. Narutowicza 11/12, 80-233 Gdańsk
2. Jerzy Gajewicz, sekretarz, Związek Przyjaciół Pomorza, ul. Zalesie 10 m49, 80-665 Gdańsk
3. Ewa Romanow-Pękal, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa, ul. Miłosna 1, 82-500 Kwidzyn
4. Hieronim Więcek, Prezes, Stowarzyszenie Niesiołowice-Węsiory Kamienne Kręgi, Niesiołowice 23, 83-320 Sulęcyno
5. Ewa Sufin-Jacquemart, Prezeska Zarządu, Fundacja Strefa Zieleni, ul. Dragonów 2 lok 6, 00-467 Warszawa
6. Piotr Nieznański, Dyrektor Działu Ochrony Przyrody, WWF Polska, ul. Wiśniowa 38, 02-520 Warszawa
7. Robert Cyglicki, Dyrektor ds. Kampanii, Fundacja Greenpeace Polska, ul. Lirowa 13, 02-387 Warszawa
8. Marcin Stoczkiewicz, członek Zarządu, Fundacja Client Earth, Al. Ujazdowskie 39/4, 00-540 Warszawa
9. Małgorzata Małochleb, Członkini Zarządu, Fundacja Plan Otwarty, ul. Na Wiankach 26, 31-519 Kraków
10. Joanna Mieszkowicz, Prezeska Zarządu, Fundacja Aeris Futuro, Al. Daszyńskiego 22/46, 31-534 Kraków
11. Katarzyna Ruszała, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie EKOSKOP, ul. Strzelnicza 15/9, 35-103 Rzeszów
12. Jacek Engel, Prezes Zarządu, Fundacja Greenmind, ul. Kaleńska 7/33, 04-367 Warszawa
13. Tomasz Włoszczowski, Prezes Zarządu, Społeczny Instytut Ekologiczny, ul. Raszyńska 32/44, 02-026 Warszawa
14. Zbigniew Szczeniak, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Tilia, ul. Przysiecka 13, 87-100 Toruń
15. Piotr Znaniecki, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-group”, ul. Ciepła 19a, 15-472 Białystok
16. Krzysztof Smolnicki, Prezes Zarządu, Fundacja Ekorozwoju FER, ul. Białokörnica 26, 50-132 Wrocław
17. Krzysztof Gorczyca, Prezes Zarządu, Towarzystwo dla Natury i Człowieka, ul. Głęboka 8a, 20-612 Lublin
18. Jakub Szumin, Prezes Zarządu, Federacja Zielonych Gaja, ul. 5 Lipca 45, 70-374 Szczecin
19. Karolina Baranowska, Wiceprezeska Zarządu, Stowarzyszenie Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, ul. Zielona 27, 90-602 Łódź
20. Joanna Furmaga, Prezeska Zarządu, Związek Stowarzyszeń „Polska Zielona Sieć”, ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków.

Gdańsk-Kraków, kwiecień 2014
Opracowanie: Patrycja Romaniuk
Korekta i redakcja: Anna Krawczyk

Copyright © Polska Zielona Sieć 2014

Cytowanie oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone za podaniem źródła.

Niniejsza publikacja została wydana na papierze ekologicznym Cyclus Print, wyprodukowanym w 100% z makulatury, bez użycia chloru ani innych szkodliwych chemikaliów wybielających, z dbałością o niskie zużycie wody.

skład i druk: Wydawnictwo MIP Proxima Corp, Kraków, czerwiec 2014

Nakład: 50 egz.

Związek Stowarzyszeń **Polska Zielona Sieć**

jest ogólnopolską organizacją pożytku publicznego
zrzeszającą organizacje ekologiczne działające w największych miastach Polski.

Naszym celem jest rozwój w zgodzie z naturą.
Budujemy obywatelskie poparcie dla zrównoważonego rozwoju.

Tworzymy mechanizmy społecznej kontroli wydatkowania publicznych funduszy.
Monitorujemy wydatkowanie funduszy europejskich pod kątem oddziaływania na środowisko i rozwój poszczególnych sektorów gospodarki - transportu, energetyki, gospodarki odpadami, gospodarki wodnej.

Promujemy odpowiedzialne zachowania konsumenckie poprzez zwiększenie wpływu konsumentów na jakość produktów oraz politykę globalnych korporacji.

Wspieramy zrównoważony rozwój krajów Globalnego Południa oraz społeczeństwo obywatelskie w Europie Wschodniej.

Aktywnie działamy dla Natury, Człowieka i Rozwoju.

Główne programy Polskiej Zielonej Sieci to:

Kampania Kupuj odpowiedzialnie! www.ekonsument.pl

Akcja dla Globalnego Południa www.globalnepoludnie.pl

Program Dla klimatu www.dlaklimatu.pl

Fundusze dla zrównoważonego rozwoju www.ekoprojekty.pl

Zielone partnerstwo w Europie Wschodniej www.zielonasiec.pl

Wiele z naszych działań opiera się na aktywności organizacji regionalnych, które wspierają inicjatywy obywatelskie na rzecz ochrony środowiska. Współpracujemy również z organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.

Organizacje członkowskie PZS:

- Federacja Zielonych „Gaja” / Szczecin
- Fundacja Biblioteka Ekologiczna / Poznań
- Fundacja Ekorozwoju / Wrocław
- Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła” / Łódź
- Społeczny Instytut Ekologiczny / Warszawa
- Stowarzyszenie „Ekoskop” / Rzeszów
- Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne Klub Gaja / Bielsko-Biała/Wilkowice
- Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” / Białystok
- Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa/ Kwidzyn
- Stowarzyszenie „Tilia”/ Toruń
- Towarzystwo dla Natury i Człowieka / Lublin

Polska Zielona Sieć jest członkiem międzynarodowych sieci NGOs:

CEE Bankwatch Network, SFTEAM, Clean Clothes Campaign.

jak również krajowych sieci organizacji pozarządowych:

OFOP, Grupy Zagranica, Koalicji Sprawiedliwego Handlu, Koalicji Klimatycznej, Koalicji Polskich POE na rzecz Funduszy UE oraz Koalicji Clean Clothes Polska.

Więcej informacji na: www.zielonasiec.pl

ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków
tel./fax: +48 12 431 28 08
e-mail: info@zielonasiec.pl